

OLOVSKI MANASTIR

Prije 310 godina u noći sa 1. na 2. kolovoza 1704. godine zapaljen je Franjevački samostan i najstarije i „*najglasovitije svetište Marijno na ovim prostorima*“

Prvi podatak, koji pokazuje na to da je olovka crkva narodno svetište, jest zabilješka u dubrovačkom ljetopisu za 10. travnja 1454. i glasi: „ izmiri se Herceg Stjepan s Dubrovnikom, sa ženom Jelenom, sinom Vladislavom te sa svojim zetom, bosanskim kraljem. Ovom se izmirenju obradovaše oba zeta, a obje kćeri njegove, Katarina i Marija, poslaše darove Gospinoj crkvi u Olovo“ (Luccari, Ann. di Ragusa, str. 168.).

„Olovski samostan, skupa s crkvom, je jedan od četiri koji se održao 240 godina pod turskom upravom. Doduše, kroz to vrijeme mnogo je članova samostana bilo ubijeno i mučeno, neprobrojeno mnogo novaca je izdano za dobivanje raznih dozvola, za oslobađanje zatvorenika, na razne globe i namete, ali samostan je ipak ostajao uzgor. Međutim, druga polovica 17. stoljeća donijela je nepremostive poteškoće za samostan. Već dotada islamiziranje je prorijedilo katoličko stanovništvo. U to vrijeme započinje i jače iseljavanje kkrščana u krajeve preko Save, osobito onamo gdje je bilo pastoralno područje olovskog samostana: Ilok, Vukovar, Šarengrad i dr.

Katholische Messe im Freien (Bosnien).

Zbog prorjeđivanja vjernika, olovski samostan gubi izvore prihoda a nameti se ne smanjuju, pa on zapada u velike dugove. Tako oko 1670. godine olovski samostan je bio čak i privremeno napušten. Biskup fra Nikola Ogramić, u prigodi je svoje kanonske vizitacije 1672. godine, zabilježio da je u Olovu samo jedan svećenik za 390 obitelji vjernika (u Olovu i okolici) a samostan i crkva da su zapušteni i obrasli trnjem (usp. M. Filipović, Varošica Olovo s okolinom, Beograd 1934., str. 21.).

Iz ove krize samostan se uspio privremeno izvući: dugove je podmirio skupljanjem milostinje po Italiji i drugim katoličkim zemljama, te se opet naselio. Međutim za bečkog rata (1683-1699) neprilike su se još više pogoršale a iseljavanje opsežnije nastavljeno, tako da je katoličkog stanovništva iz Olova i okolice gotovo nestalo. Godine 1687. opet fratri, izuzev gvardijana, napuštaju olovski samostan. A godine 1700. stariješinstvo franjevačke bosanske provincije odlučuje da se „gvardijan olovskog samostana skupa sa svojom familijom (misli se, redovničkom) preseli u rezidenciju sv. Ivana, koja se ima ustanoviti u Iloku, do daljnje odredbe Božje i časnog Definitorija“ (usp. Protokol samostana u Baji od 20. 09. 1700. Preneseno iz članka M. Barbarića st., Napuštanje olovskog samostana, Beograd 1936, str. 7.).

Možemo smatrati zadnjom samostanskom obitelji onu koja je imenovana 20. 05. 1702. godine (premda ona nije u Olovu boravila) (usp. Prema Fermendžin, Acta Bosnae, Zagreb 1892, str. 540-541.): Fra Grgo Gabrić, gvardijan, Fra Ivan Vidić, definator i diskret, Fra Josip Barišić, diskret Fra Ambroz Stojković, Fra Serafin Franić.

Bilo je i drugih povoda za nametanje globa, koje samostan tada nije bio u stanju isplatiti. Godine 1681. jedna skupina hajduka ubila je nekoliko Turaka i jednog činovnika kod crkve na Bakićima. Turske vlasti su odmah svalile odgovornost na samostan i zahtijevale globe. Kada su se, nekoliko godina nakon toga, ponavljali slični nemiri u prigodi svetkovanja Velike Gospe, i sam je gvardijan predlagao turskim vlastima da se crkva zatvori i svetkovanja dokinu.

Izgleda da je tako i učinjeno jer, nakon pobjede Eugena Savojskog, neki ugledni službenik austrougarske vlasti zauzimao se iz svoje zemlje baš za olovsku crkvu i molio da se omoguće hodočašća, a on da će sam isplatiti dugovanja samostana turskim vlastima. Međutim, to je zauzimanje shvaćeno kao uplitanje u unutrašnje stvari, dapače ispletana je verzija da će kod mirovnih pregovora biti postavljeno i pitanje olovske crkve (usp. Bono Benić, Ljetopis sutješkog samostana, Sarajevo 1979., str. 101.).

Jedan lako razumljiv razlog navodi M. Filipović u svojoj Monografiji Olova: Bosanski muslimani (pravilnije rečeno: Turci, m. pr.) bili su u to vrijeme još više razdraženi protiv katolika, te su ih u većoj mjeri progonili. A poslije povlačenja Austrijanaca mora da su se teško osvećivali bosanskim katolicima. Olovski manastir je i ranije mnogo smetao bosanskim muslimanima (Turcima, m.pr.) jer je bio jednim od glavnih središta bosanskih katolika, gdje su se oni svake godine skupljali u ogromnom broju, a ti su sastanci pridonosili održavanju i jačanju katoličanstva u Bosni.

U tome, a ne u bogatstvu manastirskom, treba gledati uzrok proganjanju olovskih franjevacu (M. Filipović, nav. dj., str. 25.).

Epilog svega toga bio je taj da su samostan i crkva, u noći između 1. i 2. Kolovoza 1704. godine, zapaljeni i posve izgorjeli. Nije bilo nikoga u samostanu. Inače, boravio je u njemu samo gvardijan, ali on je vjerojatno išao sabirati svećenike za ispovijedanje hodočasnika na Veliku Gospu.

Prema ljetopiscu Beniću /usp. Bono Benić, Ljetopis sutješkog samostana, Sarajevo 1979., str. 101.-102./, bili su isprva nepoznati začetnik i izvršitelj tog nedjela. Međutim, jedan ciganin, imenom Kotroman, mučen teškom bolesti i osjećajem krivne, ispričao je prisutnima kako je njemu Seferpaša dao konja i dva dukata da potajno zapali samostan i crkvu. A on je, te i te noći složio svežanj od suhe kore drveća, napravio baklju, ubacio kroz prozor u jednu sobu koja se nalazila od strane brda, i pobjegao. Dok su se stanovnici u kasabi probudili i primijetili požar, vatra je toliko zahvatila da se ništa nije moglo spasiti.“ – citat: Fra Bernardin Matić – Gospa Olovka – mala monografija i hodočasnički vodič, drugo preuređeno izdanje, Svjetlo Riječi – Sarajevo 1991., str. 26.-29.

